

slovenský národopis

2 | 23

VEDA, VYDAVATELSTVO
SLOVENSKEJ
AKADÉMIE VIED, 1975

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

Tradičná kultúra Slovákov na bývalej uhorskej Dolnej zemi	169
Ján Sirácky: Dolná zem a Slováci	173
Rudolf Bednárík: Vymedzenie slovenských enkláv a diaspor na Dolnej zemi	183
Božena Filová: Bývalá uhorská Dolná zem ako predmet záujmu slovenskej národopisnej vedy	193
Jozef Štolc: Slovenský jazyk na Dolnej zemi ako súčasť slovenského národného jazyka	205
Ján Botík: K metóde analýzy dedinského spoločenstva v prostredí slovenskej enklávy	215
Svetozár Švehlák: Súčasný stav výskumu tradičnej kultúry slovenských enkláv a diaspor na Dolnej zemi	223
Mária Kosoová: Retrospektívny pohľad na prístup ľudovej kultúry Slovákov v Juhoslávii	235
Soňa Burlasová: Symbióza dvoch kolonizačných vetví v piesňovej kultúre jednej obce	245
Svetozár Švehlák: Ľudová balada u juhoslovanských Slovákov	252
Stanislav Dúžek: Etnomuzikologický výskum juhoslovanských Slovákov	259
Ján Podolák: Niektoré otázky štúdia ľudovej kultúry Slovákov v Slavónii	265
Michal Markuš: Vznik a vývoj slovenskej etnickej skupiny „tírpáci“ v Nyíregyháze v Maďarsku	271
Soňa Kovačevičová: Z histórie kultúry čabianskych Slovákov a ich materinských obcí na Slovensku	288
Oskár Elšček: Výskum hudobnej kultúry Slovákov v Maďarsku	301
Ján Podolák: K doterajším výsledkom etnografického výskumu poľnohospodárstva u maďarských Slovákov	316
Viera Gašparíková: K súčasnému stavu prozaického folklóru Slovákov v Bulharsku	326
Eman Muntág: Rukopisné zbierky slovenských ľudových piesní z Dolnej zeme v Literárnom archíve Matice slovenskej	337

ROZHLADY

K jubileu dr. Emy Drábikovej-Kahounovej, CSc. (Emília Horváthová)	340
Konferencia o súčasnom stave a úlohách výskumu národnostnej otázky (Ján Botík)	341

Mesiac maďarských múzeí a slovenská účasť na tejto akcii (Irena Pišútová) 343

RECENZIE A REFERÁTY

СОДЕРЖАНИЕ

Традиционная культура словаков на бывшей венгерской Долной земле	169
Ян Сирацкий: Долна зем и словаки	173
Рудольф Беднарик: Определение словацких колоний и диаспор на Долной земле	183
Боженa Филова: Бывшая венгерская Долна зем в качестве объекта интереса словацкой этнографической науки	193
Йозеф Штолц: Словацкий язык на Долной земле как составная часть словацкого национального языка	205
Ян Ботик: К методу анализа деревенского общества в среде словацкой колоний	215
Светозар Швeглак: Современное состояние изучения традиционной культуры словацких колоний и диаспор на Долной земле	223
Мария Косова: Ретроспективный взгляд на обследование народной культуры словаков в Югославии	235
Соња Бурласова: Симбиоз двух ветвей колонизации в песенной культуре одной деревни	245
Светозар Швeглак: Народная баллада у югославских словаков	252
Станислав Дужек: Этномузыкологическое изучение югославских словаков	259
Ян Подолак: Некоторые вопросы народной культуры словаков в Славонии	265
Михал Маркуш: Возникновение и развитие словацкой этнической группы «тирпаки» в Ниредьгазе в Венгрии	271
Соња Ковачевичова: Из истории культуры чабианских словаков и их родных деревень в Словакии	288
Оскар Элшек: Изучение народной музыкальной культуры словаков в Венгрии	301
Ян Подолак: К результатам этнографического исследования сельского хозяйства у венгерских словаков, проведенного до настоящего времени	316
Вера Гашпарикова: О современном состоянии прозаического фольклора словаков в Болгарии	326
Эман Мунтаг: Рукописные коллекции словацких народных песен с Долной земли в Литературном архиве Матицы словацкой	337

K SÚČASNÉMU STAVU PROZAICKÉHO FOLKLÓRU SLOVÁKOV V BULHARSKU

VIERA GAŠPARÍKOVÁ
Národopisný ústav SAV, Bratislava

Výskum národnostných menšín v zahraničí sa stáva stále aktuálnou témou súčasného národopisného bádania. Neraz možno totiž na základe tohto materiálu skúmať a zisťovať:

1. staršie, archaickejšie štúdium ľudovej kultúry, ktorá sa v zmenených podmienkach, t. j. mimo pôvodného domova na území iného etnického celku alebo iných etnických celkov „konzervovala“ — toto zisťovanie prispieva k náčrtu historického pohľadu na ľudovú kultúru;

2. relatívny samovývoj ľudovej kultúry, ktorý prebiehal nezávisle od vývoja v pôvodnom domove i od vývoja v inonárodnom prostredí;

3. interetnické vzťahy, a to tak pokiaľ ide o kontakty s pôvodnou vlasťou, udržiavané napr. čítaním kníh, pôsobením učiteľov, škôl a pod., ako aj pokiaľ ide o inonárodné prostredie či okolie.

Tieto tri vrstvy v ľudovej kultúre, hoci neraz ťažko od seba rozlišovateľné, možno zaznamenať aj pri výskume ľudovej kultúry bulharských Slovákov. Objavujú sa tu však ešte ďalšie špecifické črty, na ktoré je potrebné predovšetkým obrátiť pozornosť a ktoré svojím spôsobom patria do tretieho okruhu, t. j. do problematiky interetnických vzťahov. Slováci sa totiž do Bulharska nepristahovali priamo z územia Slovenska, ale prekonali tzv. druhotnú kolonizáciu, t. j. prešli už

jednou etapou presídlenia, a to cez dnešné Maďarsko, Južosláviu alebo Rumunsko.¹ Mnohí ešte dnes žijúci Slováci sa narodili v Južoslávii (oblasť Vojvodiny — Padíná, Kovačica), v Rumunsku (napr. Semlac — Aradská stolica). Vedia, kde sa narodili ich rodičia, ale pri spomienke na ďalších predkov si len trpko povzdychnú: „Á, tí boli niegde zo Slovenska!“² Pretože veľký odliv Slovákov z nášho územia, a to zo sociálnych, politických a náboženských dôvodov, sa datuje hlavne od konca 17. a začiatku 18. storočia, možno predpokladať, že Slováci pred príchodom do Bulharska, kam sa sťahovali predovšetkým z hospodárskych príčin, žili už zväčša skoro dvesto rokov v inonárodnom prostredí. Slovenské osídlenie v Bulharsku začína sa po roku 1880, keď bol vyhlásený zákon o zaľudňovaní riedko obývaných oblastí v Bulharsku. Ak uvážime, že prví slovenskí prisťahovalci prišli do Bulharska [oblasť Plevenska — Gorna Mitropolja, Podem (predtým Mrtvica) a Brašljanica, kde bolo najsilnejšie osídlenie Slováckmi³] po roku 1884, ich nenarušený, kompaktný pobyt v tejto oblasti možno ohraničiť na polstoročie. Za najstaršie Slováckmi osídlené územie v Bulharsku sa pokladá Mrtvica, a to od roku 1884. Neskôršie, od roku 1897 Gorna Mitropolja a Brašljanica.⁴ Tento prechod Slovákov cez inonárodné územia, t. j. prvotná kolonizácia — sa nevyhnutne musel odraziť aj v ich kultúre.

¹ Pozri SIRÁCKY, J.: Sťahovanie Slovákov na Dolnú zem v 18. a 19. st. Bratislava 1966, s. 193—202.

² Pôvodom Slovákov v Bulharsku sa na základe niektorých iných prác a pramenných materiálov zaoberá MICHÁLKO, J.: Naši v Bulharsku, Myjava 1936, s. 22—26.

³ SIRÁCKY, J.: c. d., s. 200—202.

⁴ MICHÁLKO, J.: c. d., s. 32; porov. Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868—1928. Sofia 1929, s. 265, tiež 212, 225; SIRÁCKY, J.: c. d., s. 200—201.

A nielen to. Po druhej svetovej vojne, v priebehu asi dvadsiatich rokov, sa mnohí z nich vrátili do Československa. Nebol to však len návrat do vlasti v užšom zmysle slova, ale zväčša na západné Slovensko a juhovýchodnú Moravu, kde ich kultúra bola podrobovaná ďalšej infiltrácii, napr. aj z prostredia českého. O tomto smere pôsobenia nemienim tu hovoriť — venujem sa mu v osobitnom príspevku.⁵ Teraz sa uspokojím len s tým, že sa zmienim o forme môjho výskumu, o niektorých metodických princípoch, a v krátkosti budem charakterizovať zozbieraný materiál.

Môj výskum sa uskutočnil v troch fázach:

a) V roku 1963 v Bulharsku, oblasť Plevenska, v lokalitách — Gorna Mitropolja, Podem a Brašljanica. Zozbieraný materiál pochádza od 9 informátorov.

b) V roku 1970 v Bulharsku, oblasť Plevenska, v lokalitách — Gorna Mitropolja, Podem. Materiál pochádza od 11 informátorov. U jedného z týchto informátorov bol urobený po siedmich rokoch opakovaný priamy výskum a u jedného opakovaný nepriamy výskum.

c) V roku 1970 v Československu, oblasť juhovýchodnej Moravy, v lokalite — Jevišovka na Morave. Získaný materiál pochádza od 2 informátorov. U jedného informátora sa uskutočnil opakovaný nepriamy výskum.

Hoci som materiál získavala nahrávaním na magnetofónové pásy, nemožno túto moju prácu v teréne kvalifikovať ako výskum v pravom slova zmysle, skôr možno hovoriť len o sondáži, prieskume, pretože v Bulharsku som pri príležitosti iných akcií (slavistický zjazd v Sofii r. 1963, folkloristická konferencia v Sofii r. 1970) mala možnosť zdržať sa v teréne v prvom i druhom prípade len po tri dni. Podobne nemožno hovoriť o tom, že by trojdňová návšteva reemigrantov v Jevišovke na Morave mala už podobu hĺbkového výskumu.

Svoju pozornosť som sústredila predovšetkým na ľudovú prózu. Nešlo mi však v tomto prípade o štúdium ľudovej prózy samej osebe, ale skúmala som ju ako integrálnu súčasť života bulharských Slovákov. Teda na jednej strane som plne prihliadala na ekologické momenty a na dru-

hej strane som sa usilovala podchytiť ju v kontexte s inými stránkami ľudovej kultúry, zvlášť duchovnej. Preto som si všimla ľudové zvyky (kalendárne i rodinné zvykoslovie v celej šírke), ľudové piesne, z ktorých niektoré sú či už textove alebo melodicky vzácne a pozoruhodné. Ich počet — celkove 92 — vzhľadom na krátkosť trvania výskumu a na široký komplex otázok spadajúcich do oblasti duchovnej kultúry vôbec nie je malý.⁶ Ďalej som zamerala svoju pozornosť na ľudové liečenie a zaregistrovala som rôzne prejavy slovesnej kultúry, napr. pranostiky atď.

Celkove možno povedať, že tieto stránky ľudovej tradície sa vyznačujú značným stupňom životaschopnosti a že najpozoruhodnejšie sú tie archaické črty, ktoré si pôvodní emigranti priniesli zo „starej“ vlasti, ktoré zdomácnili vo všeobecnosti v novom prostredí aj medzi neslovenskými obyvateľmi alebo ktoré prevzali od svojich inonárodných susedov (t. j. prvá a tretia uvedená vrstva). Nie je možné v tomto stručnom príspevku zamerať sa bližšie na túto otázku, resp. doložiť ju niektorými charakteristickými ukážkami, ale uveďme aspoň na okraj napr. oblasť zvykosloví, ktorá patrí popri piesni k najživotnejším zložkám ľudovej kultúry, zachovanými medzi Slovákami v Bulharsku až do našich čias, a nielen medzi Slovákami, ale prvky tejto ich tradície prešli ako trvalá súčasť života aj k tej časti bulharských obyvateľov, ktorí žili so Slovákami v jednom zväzku. Podobnú symbiózu možno pozorovať aj pri postave vlkolaka v poverových podaniach. Naopak, rozprávania o samodivách (vílach, strigách) prešli nepochybne do prozaickej tradície Slovákov z bulharského prostredia a stali sa trvalou súčasťou rozprávkového repertoára slovenských obyvateľov v Bulharsku. Svedčí o tom nielen zámena slova „samodivý“ za víly, strigy, ale aj stvárnenie, zobrazenie postáv, ktoré nikdy nevyzerajú tak ako Slovenky, ale vždy sú oblečené v bulharskom kroji:

„Samodivý boľi oblečené po bugársky, stará nosja bugárska (t. j. kraj — pozn. V. G.), červeňie sukne širokie, tuto ručníke a interiky takie — po bugársky.“⁷

⁵ Tradícia a inovácia v prozaickom folklóre Slovákov v Bulharsku. Československé prednášky pre VII. medzinárodný zjazd slavistov (Varšava 1973), s. 321–329.

⁶ Porov. piesne uverejnené J. Michalkom, c. d., s. 282–308.

⁷ Podľa podania Kataríny Hruškovej rod. Kováčovej z Gornej Mitropolje, nar. 1886 v Semlacu (dnešné Rumunsko). Magnetofónový záznam z r. 1963. Archív NÚ SAV.

Ako z naznačeného vyplýva, táto výmena kultúrnych hodnôt v duchovnej sfére bola oboplná a zaiste nemalú úlohu tu mali aj hospodársko-sociálne momenty.

Pomôckou pre výskum v Jevišovke na Morave mi bola kniha Jána Michalku *Naši v Bulharsku*, avšak nie pre výskum ľudovej prózy, ktorá až dosiaľ zostávala zberateľsky v pozadí. Mohla som sa o ňu opierať pri registrovaní piesní. Je zaujímavé, že po tridsiatich piatich rokoch zostáva takmer celý piesňový repertoár stále živý. Len výnimočne sa mi niekoľko piesní nepodarilo dosiaľ zachytiť, čo je však odôvodnené uvedenými príčinami môjho výskumu. Mnohé piesne sú zachytené vo viacerých — či už textových alebo melodických — variantoch, ba dokonca mala som možnosť úplne náhodne zaregistrovať pieseň od tej istej informátorky ako J. Michalko.⁸ Možno povedať, že práve ľudová pieseň je podnes tou najzákladnejšou a najsilnejšou zložkou tradície bulharských Slovákov, a to i v časoch, keď nastalo odchodom niektorých rodín do vlasti narušenie jednoliateho, i keď dnes už málo početného kolektívu. Treba však vziať do úvahy, že práve uvedená kniha bola u bulharských Slovákov známa (sama som sa s ňou stretla pri výskume napr.

v Podeme), že ju v úcte opatrovali a opatrujú až podnes a že teda na udržaní piesňového repertoáru mohla mať značný vplyv.

Z hľadiska prozaického folklóru pri výskume bulharských Slovákov mi bol z metodického hľadiska umožnený „národopisný experiment“ v pôvodných prirodzených podmienkach. Nielen že som navštívila tie isté lokality, tých istých informátorov, ale usilovala som sa sledovať rozprávania hlavne v genetických súvislostiach pri niekoľkých žijúcich pokoleniach. Vhodným objektom k tomuto experimentu mi bolo sedem priamych (t. j. pokrvných) a jeden nepriamy predstaviteľ široko rozvetvenej rodiny Hruškovcov, ktorí sa v Hornej Mitropolji usadili roku 1904.⁹ Na základe týchto výskumov mohla som teda pozorovať, ako sa príslušné látky menili alebo zostávali nezmenené nielen u tých istých jednotlivcov, ale aj v nasledujúcich pokoleniach. Pretože moje výskumy v teréne, ako som už uviedla, boli len príležitostné a náhodné, resp. opakovaný výskum bol len krátkodobý, nemožno z týchto mojich prieskumov robiť ďalekosiahle závery, ale aspoň niekoľko príkladov na ilustráciu opakovaného priameho i nepriameho výskumu.

I. OPAKOVANÝ PRIAMY VÝSKUM

1. Čierna pani vymieňa dieta za podvršča

ROK 1963

To volali podvršče. No to bolo. To sa stálo aj tam v Nadlaku, de zme boľi, aj tu bolo (j)edno takuo, ňerias(1)lo a hádam, dva roky ako zomrelo. To moja sestra, ona je v Amerike, tam v Argentíne, keď mala prvýho ehlapca, tak nadojila ho a sa obrátila tvárou k ňemu a chrptom (v)bok a mala takú skúpu starú mamoušku, tak ňenahaľi svetlo, lebo mesiačik pekne svieti. Tak sa obrátila k ňemu tak a tu leží. A že vraj veľká ženská prišla v čiernom oblečená a natiahla sa rukou tak a už sa oprela tak o jej ruku a ona pozrela, a že videla, že to žena. Tak hneď schvatila si takto to dieta, ruku hodila cezeň a skríkla: „Mamouka, zapáľte friško!“ — No ale keď zapáľili, tajšla. Bola by ho vymeňila, ale ona zbadala hneď. Keby bola spala, tak by jej ho boľi vzali, ale ňespala. ňeviem, ako tie ženy volali. Bugárky ich volajú samodívy.

ROK 1970

Moja sestra tu bola háť. Mala prvého chlapca. Odišla ona do Ameriky, ta do Argentíny. Mamouška tam spala. Tak volák si preložila takto ruku cez dieťako a ňespala. Iba mesiačik bou tak v chyži, ňehorelo svetlo. Lem keď ta narás edna veľká žena v čisto čiernom zastála v posteli a načiahla sa takto rukou cez ňu na to dieťatko. A ona vykrikla: „Mamouka, friško zapáľte!“ Ale kým mamouka zapáľili, tajšla, ňebolo jej. Bola by jej to dieťatko (v)zala. A bola by jej podhodila volákuo všeliakuo. No tak sa bála naveky. A potom aňi ňespala viac bez svetla. Ždyciky svetlo si držali. Vela rás vavela; No viete, ňaňička, ňigdá som ňevidela takú veľkú žensko, veľká vraj, taká, v čistom čiernom oblečená. A tak sa načiahla, chyťila duchňičku. A dobre, že ona si ho držala, bola by jej ho (v)zala.

ROK 1963

No, to zas rozprávali moj dedko, ako mojej matky otec, že bou jedom pán v Nadľaku, že to bou jedom tovariš, taký krajčír bou, no tak robíu tam u jedného krajčíra, a taký bou slabušký, ale už veľký, osemnástročný. Vysoký bou a poriadny chlapčok. Lenže slabušký. Inšie nič nejedávau, len mlieko vždy. Tak od nich, od mojho starího dedku si nosiu mlieko, najky. A jedon ras išli do viňici kopat, aj ten jeho gazda de robíu, ten pán, tak vom mau viňicu, aj naši, muoj dedko.

Tak kopali, a sadli si potom na garád, sedia a vom vraj:

„Báta Mišo, pozrite, vraj na ten obláčik, aký obláčik ide tamtok.“

A oňi hľadía.

„No, ten obláčik vraj ide pre mňa.“

A volau sa Sanko. A oňi vravia: „Ale Sanko, nerozprávaj takuo. Čože by ten obláčik išiou pre teba!“

„Budete vidieť, báta Mišo. Ten obláčik ide pre mňa.“

A obláčik sa spustíu vraj pred ňima ako sedeli tam a chlapca zobrala jedna vichrica a ňigdaj vraj ho nevideli. To veľa rász ten muoj dedko rozprávali. Čo to bolo, ňeviem.

ROK 1970

A bolo ešte ňiečo, volali to tátoš. Narodíu sa zo zubami ten, a keď mu tie zuby ňevytrhli, tak že potom to ukradli. Ak mu vytrhli — zuby, tak sa

mu ňestálo ništ. A ak mu nahali tie zuby, že ho ňeukradli, tak že viďeu pod zemou peňiazo že de jesto zakopanie. No tak to zas muoj starý otec rozprávali, mamoukin otec, a vom bou krajčír a vom bou tovariš. A slabušký bou vraj, už mau osemnásť rokov, a inšie nejedou, len mlieko. Od nich si nosiu, susedovci boli s našma starýma, každý dem. A tem gazda, tem krajčír mau viňicu. A slučilo sa tak, že aj tem kopau, aj naši kopali, náš starý apouka. A zastáli, tak si sadli vraj na garád. Sadli si na garád a sa zhovarkali. Iba vraj jedon taký obláčik išou a tem vravi: „Báci Mišo, vidíte tam vraj tem obláčok?“

„Vidím.“

Voláko ho aj pozvali, už som zabudla ako sa volau.

„No, ten ide po mňa.“

„Nerozprávaj, vraj, deže ti ide pre teba.“

„No budete vidieť, tem ide pre mňa.“

Ako tam sedia, sedia, zhovarkajú sa, iba keď obláčok zíšou ňišie a edom vetor sa schytíu, uchytíu chlapca, tašou a ňigda ho vraj nevideli. To muoj starý apouka veľa rász vyprávali: Hej, deli moje, to je praua. To som je viďeu na moje oči. Skapau a de sa poďeu, pánboh vie. No a to vravia potom, že s tých sa stanú tátoše. Tie vetry strašné, keď idú, viete, tie veľké vetry, tie privala, tak že v tých letia tí tátoši. Volakedy to baby mali starosť na to, hneď poobzerali, či ňemá zuby. Že to vraj načím vytrhať, lebo že potom ho ňemajú moc vzíat.

Oba uvedené texty s príslušnými variantmi vyrozprávala v časovom odstupe siedmich rokov Katarína Hrušková. Ako z textu vidieť — a svedčia o tom aj iné rozprávania z jej repertoára — K. Hrušková je rozprávarkou, ktorá sa verne

pridržiava toho, čo počula, svoje rozprávania nedotvára, neobohacuje ich. Zameriava sa hlavne na kratšie útvary a v jej repertoári majú prevahu predovšetkým poverové podania a miestne povesti, ktoré počula od svojich predkov.

⁸ Ide o pieseň *A ty brate sokole*, ktorú som zaznamenala r. 1963 od Kataríny Kolárikovej (nar. 1916 v Podeme). Archív NÚ SAV. Tú istú pieseň zapísal r. 1932 J. Michalko, c. d., s. 293–294.

⁹ Informácia z r. 1963 podľa uvedenej K. Hruškovovej.

II. OPAKOVANÝ NEPRIAMY VÝSKUM

1. O vlkolakovi

ROK 1970

No aj to som počula, počula som aj, že ako aj muž (z)o ženou. Že muž bou taký voláky. A vyšli tak dovedna. Dobre, ale aj tu povedzme, ni naveky. To tak chodí, vravia, že to tak chodí na kelko rokov, to neviem. Išli seno hrabať. Hrabali seno a kládli ho do kope. A keď to už malo ísť na toho — to nám moja mamuška rozprávali — že išli robiť kopy a muž jej povedau: „Choj ty vraj na kopy a ja ti budem metať.“

„No a prečo?“

„No, choj, choj! Choj ty na kopy. A ak vraj príde volačo, že by si sa nebála. Možnože príde voláky pes, lebo čo, žeby si sa nebála.“

„Ale čo, aký pes?“

Ale vom škapau muž. A dobehou edom veľký pes a lem na tú kopy, na tú kopy, a keď ju chytiť za háby, tak jej šklbau, šklbau, šeckie háby jej pošklbau. A ona hāt sa bránila vilami, ale nevedela, že čo to je. Tak to moja mamuška tak rozprávali. Potom mu to prešlo. A ona: „Ďe si bou?“

„Tak a tak, to a to sa stálo tu so mňou. Ale ti nič nespravím.“

„Ale čože by nie? Hľadže, aká som dotrhaná, fšecke háby mi dotrhau.“

No či boló praua, či nebolo praua, to moja mamuška mňe rozprávali veľa ráz.

(Vnučka: A to ste tiež rozprávali, že mu videla v rukách hábu, či čo!“

Stará matka: Aj to bolo, že mu nič videla medzi zubami. Ale zabudla som, to bolo dávno už.)

ROK 1970

Od mojej maminkinho brata som počul — oiii teraz bývajú na Morave, báči Jano Kováč, ak sa

neklamem v Jevišovke a volakedy ako malý chlapec, tak možnože to bola len hátko alebo čo, tak mi vyprávali, že tí vlkolaci, že to sú normálni ľudia, a nejako zakliati, lebo čo. Že mu prichodia také hodiny, keď sa obracia na vlkolaka. A ešte aj to mi rozprávali, že volíaka sa vydala za takieho vlkolaka a žili dobre, ako statoční ľudia. A keď boli v risi, kosili. Keď sa robí žatva, boli v risi. A vom cítiu, že mu dochodia tie hodiny už, a odtedy už nič nepametá, to drhne, nič. Tak jej hovori:

„Žena, vykvač sa hore na tú kopy!“ Volakedy sa žitá ňeskladali na panáky, alebo na hrbke, ale na kopy. A bola tam kopa asi dopoly a vom jej hovori:

„Žena, vykvač sa hore na kopy a ty sed tam. A ja vraj idem niegde.“

No a odbehou na pár krokou, no a už prišla tá hodina, obrátiť sa už na toho psa, či už vlka, alebo čo to bolo a prišou k nej ten veľký pes a začau sa štvierať na tú kopy a ona ho týma vilami naveky ráňala dolu, z tej kopy ho rúcala dolu. Ale naostatok vom jej dochytiť sukňu a roztrhau jej ju. A už z toho zmizou znovu a za chvíľu prišou vom. A ona ešte nadávala.

„Že de chodiš, že bou tu jedon pes a skoro ma zadrhou.“

„Ale z toho si nič nerob. No, uhryzou ťa?“

„Nie, ale som mu vraj dala, ale geceľu mi roztrhou.“

No a potom ráno jedli haluške. A pomedzi zubami mu volače bola natiahnutá tá nič z tej gecele. A potom že ho aj nahala aj odišla od ňeho. To som počuť od báči Jana Kováča od maminho brata. A či je to praua alebo nie, to neviem, možno je to legenda.

2. O Klama-Palkovi

ROK 1970

* Úvodná formula

1 Klama-Palko sľúbil trom bratom, že im urobí čizmy na svadbu. Vzal dopredu peňiaze, na

ukážku im proboval svoje čizmy, a potom ušiel.

* Formula

2 Klama-Palko strčil bielej kobyly pod chvost

dukát a bratom povedal, že kobyľa za tri dni im naplní maštal dukátmi, kobyľa za tri dni zdochla.

3 Potom im nahovoril, že píšťalka, ktorú má, oživi zomretého. Bratia pozabijajú svoje ženy, ale píšťalka ich neoživí.

5 Bratia chceli Klama-Paľka hodiť vo vreci do vody. On si však vymenil miesto s pastierom a stal si ku krávám; bratia mysliac, že sú to kravy získané z rieky, poskákali do vody a utopili sa.

* Záverečná formula

ROK 1970

2 Klama-Paľko si kúpil koňa a dal mu pod chvost dva-tri dukáty. Kupci chceli kúpiť koňa. Podľa

Paľkovej rady nechajú koňa o hlade v konici, kôň zhyynie.

3 Kupci-bratia sa hnevajú na Paľka, že ich oklamal, ale kúpia od neho píšťalku, čo každého oživí. Všetci traja bratia sa zabili, ale píšťalka ich neoživila.

4 Paľko si ľahol do truhly a matka ho nariekala. Ale bratia nechceli veriť, že je Klama-Paľko mŕtvý, strčili postupne všetci traja nosy do truhly a medzitým im on odrezal kúsok z nosa.

5 Bratia ho dali do vreca a chceli hodiť do rieky. Vymenil si miesto s pastierom. Keď bratia videli Klama-Paľka so stádom kráv, poskákali do rieky a utopili sa.

* Záverečná formula

Ukážka *O vľokolakovi* (č. 1) pochádza v prvom variante od Kataríny Hruškovej, druhý variant je zaregistrovaný od jej mladšieho syna Milana Hrušku, nar. 1929 v Gornej Mitropolji. V tomto prípade mi išlo o zvláštny druh opakovaného výskumu, a to predovšetkým v tom zmysle, že prameň pre toto rozprávanie bol spoločný – matka Kataríny Hruškovej. Kým však Katarína Hrušková vypočula tento príbeh priamo z úst svojej matky, syn Milan ho počul od matkinho brata, čo vyslovene v texte uvádza (vyklúčujeme však možnosť, že ho mohol vypočuť aj od matky), ktorý ho zasa prebral od svojej matky, teda aj matky Kataríny Hruškovej. Pri týchto dvoch variantoch je tiež zaujímavý prístup k vierohodnosti podania: Pri staršej generácii je ešte náchylnosť pokladať príbeh za skutočný, u mladšej generácie sa už považuje len za „hádku“ alebo „legendu“.

Ďalší príklad pre opakovaný výskum nepriamy, žartovné rozprávanie *O Klama-Paľkovi* (č. 2) by v plnom znení vyžadoval veľa miesta, preto som sa obmedzila len na jeho jednotlivé epizódy. Pri porovnaní týchto dvoch verzií, zaznamenaných od Jozefa Markuša (nar. 1902 v Podeme) a jeho dcéry Anny, vydatej Velikovej-Predušovej je zjavný už všeobecne konštatovaný ústup rozprávkovej tradície, a to hlavne v zmysle ornamentálnosti podania. Kým pri staršej generácii vidieť ešte hojné používanie rozprávkových formúl, okrem

úvodnej a záverečnej dokonca i v prostriedku fabuly – pri mladšej generácii je táto črta jasne v pozadí, pretože informátorka použila už len veľmi krátku a bežne známu formulu na konci príbehu. A ďalej ešte jeden moment, na ktorý by som chcela upozorniť. Kým Jozef Markuš „zložil“ svoju rozprávku z epizód 1+2+3+5, jeho dcéra Anna trochu pozmenila celkovú fabulu vynechaním a doplnením jednej epizódy 2+3+4+5. Ide o verziu, v ktorej existuje viac rôznych motívov a informátor sa zameriava práve na tie, ktoré mu momentálne prídu na myseľ. Preto sa obe verzie, hoci v nich ide o genetickú príbuznosť v skladbe, dost líšia.

Toľkoto k mojim pozorovaniam z opakovaných výskumov v oblasti prozaickej tradície. Ďalšie závery by si vyžadovali overenie, doplnkové výskumy, ako aj viac miesta, ako je možné v rámci tohto príspevku.

Ako sme už uviedli, opakovaný, ale aj návratný výskum vystupujú v súčasnom národopise do popredia. Avšak napriek tomu zostáva hlavné úsilie o čo najlepšiu registráciu folklórnych skladieb a o „objavenie“ čo najlepších informátorov. Preto v ďalšej časti svojho príspevku sa zameriam na celkový žánrový prierez prozaickej tradície bulharských Slovákov, na charakteristiku jednotlivých sujetov a celkový prehľad nositeľov tejto tradície.

I. ROZPRÁVKY V UŽŠOM ZMYSLE SLOVA

Druh	Počet textov	Počet sujetov	Varianty
1. rozprávky o zvieratách	5	5	—
2. vlastné rozprávky			
a) fantastické	4	3	1
b) legendárne	4	4	—
c) novelistické	—	—	—
3. humoristické (žartovné) rozprávania a anekdoty	18	16	2

II. POVEŠTI

1. historické povesti	2	2	—
2. miestne povesti	9	7	2
3. poverové povesti	39	29	10

III. ROZPRÁVANIA ZO ŽIVOTA

15	15	—
----	----	---

Z celkového žánrového prehľadu vidieť, že v našom materiáli je celkovo 96 rozprávkových textov, z čoho 81 sujetov a 15 variantov. Z údajov o početnosti zastúpenia jednotlivých prozaických žánrov vyplýva, že prvá kategória, t. j. rozprávky v užšom zmysle slova sú oveľa slabšie zastúpené (dominujú tu len žartovné rozprávania a anekdoty, kým novelistická rozprávka je úplne v úzadí) ako druhá kategória, t. j. povesti (prevládajú v nich najmä poverové podania). Čím možno vysvetliť túto skutočnosť? J. Michalko, ktorý žil dlhé roky medzi bulharskými Slováckmi a mal možnosť zoznámiť sa takmer až dôverne s ich tradíciou, sa domnieva, že rozprávky, ktoré si priniesli zo „starej vlasti“, prestali byť aktuálnymi v prostredí, v ktorom žili, a preto zanikli, ak ich nebolo možné adaptovať.¹⁰ K tomuto názoru by mohlo pristúpiť aj to, že Slováci už ani v prvotnej fáze osídľovania na Dolnej zemi si rozprávky tohto druhu so sebou nepriniesli, ak uvážime, že ešte aj dnes sú, a aj v minulosti

zaiste boli, oblasti na Slovensku, kde táto rozprávka vôbec nežije a snáď ani nežila. O tom, že situácia v etnickom zložení rozprávkového repertoáru bulharských Slováckov bola trochu iná, sme sa zmienili pri inej príležitosti.¹¹

Další prehľad by mal poskytnúť obraz o látkovej mnohotvárnosti a internacionálnom charaktere (zaradenie podľa AaTh¹² alebo podľa Krzyżanowského),¹³ resp. špecifickosti zaregistrovaných sujetov.

I. Rozprávky o zvieratách

1. Líška a vlk — AaTh 2 + 47 B
2. Líška a vrana — AaTh 57
3. O medveďovi — AaTh 179
4. Medveď a liška — AaTh 1030
5. O koze, čo klamala a ježovi — AaTh 212 + 2015

¹⁰ Podľa listu zo súkromnej korešpondencie zo dňa 19. 12. 1970.

¹¹ Pozri pozn. č. 5.

¹² Skratka AaTh = Antti AARNE — Stith THOMPSON, *The Types of the Folktales*. FFC 184, Helsinki 1964.

¹³ Krzyżanowski = KRZYŻANOWSKI, J.: *Pol-ska bajka ludowa w układzie systematycznym*. II. Wrocław—Warszawa—Kraków 1963.

¹⁴ MICHALKO, J.: c. d., s. 280.

II. Vlastné rozprávky

- a) fantastické
  1. Ženich v studni — AaTh 440
  2. Traja zhavranení bratia — AaTh 451
  3. O Tóde — AaTh 363 + 407 B
- b) legendárne
  1. Petra dvakrát nabijú — AaTh 791 (+ porov. 774 F)
  2. Svätý Peter a zrkadlo — Porov. AaTh 800
  3. Osud — AaTh porov. zvlášť 822
  4. Bieda — AaTh 938 B

III. Žartovné rozprávania a anekdoty

1. Preteky v sile — AaTh 1062 + 1049
2. Komu zadok vychladne, ten zomrie — AaTh 1313 A
3. Jozefe, Jozefe, prišli anjeli po tebe — AaTh 1525 A, pozri aj 1737
4. O Klama-Palkovi — AaTh 1539 (+ 1535)
5. Traja poľovníci a holub — AaTh 1626
6. Keď pánboh dá, aj motyka strelí — AaTh 1626
7. Kde máte syna? — AaTh 1833 B
8. Ocikané hrušky — AaTh 1309
9. Ťava v rúre vodovodu
10. Ako farár prestal zakazovať prácu v nedeľu
11. Farár a kríž
12. O kňazovi — porov. AaTh 1825
13. O žene a mužovi — AaTh 1543
14. Muž na pazáre
15. Čo najrýchlejšie rastie
16. Muž a žena

IV. Historické povesti

1. Tatári
2. Jánošík — Krzyżanowski 8252

V. Miestne povesti

1. Zakopané poklady — porov. Krzyżanowski 8010
2. Zakliati svadobníci — porov. Krzyżanowski 8086
3. Mrtviča (pôvod)
4. Mitropolja (pôvod)
5. Hruška (pôvod)

VI. Poverové podania

1. Strigy — Krzyżanowski 3040
2. Strigy s podkovami — porov. Krzyżanowski 3045
3. Zmok — Krzyżanowski 3151
4. Vkolak — Krzyżanowski 4005
5. Dlávencie — Krzyżanowski 4010
6. Revenant — Krzyżanowski 4020
7. Tátoš — porov. Krzyżanowski 4061
8. Samodivky — Krzyżanowski 5085
9. Vyvedenie postielkyne — porov. Krzyżanowski 5085
10. Podvršča — Krzyżanowski 5085
11. Mátoha — Krzyżanowski 8086
12. Dievka na cintoríne — porov. AaTh 760 alebo 882 B, aj Krzyżanowski 8089
13. Psohlavci (deformovaný zlomok)

VII. Rozprávania zo života

1. O príchode do Bulharska
2. Ako sa kedysi žilo
3. O Cigánoch
4. Iné príbehy

Prehľad ukazuje, že sužety, ktoré zakotvili v tradícii bulharských Slovákov, sú prevažne medzinárodné a že len v oblasti žartovných rozprávání, anekdot a povestí sa možno stretnúť s látkou, ktorá je buď málo známa, buď špecificky adaptovaná na miestne prostredie.

Pokiaľ ide o rozprávačský štýl, nemožno pozorovať výrazné výkyvy z rozprávačského úzu v slovesnej tradícii na domácej pôde. Avšak nezabúdajme, že práve poetika folklórnej prózy je labilná oblasť, pretože stále nie je jasné, v čom spočíva národné špecifikum a v čom sa javia črty nie národné, ale internacionálne, premenlivé, nehľadiac na historickú premenlivosť. Preto na okraj len niekoľko poznámok.

Úvodných vstupov a záverečných formúl v dôsledku skromného zaregistrovania fantastických rozprávok je veľmi málo. V mnohých textoch sa stereotypne, len s malými obmenami, opakujú dve známe verzie:

„*Ďe bolo, bolo, na svete sa dialo, bola papierová zem, prehodilo mňa aj šetkých vás sem na túto zem*“ (J. Markuš).

„*Palko sa ožeňiu, zau si (j)ednu ženu bohatú, zabiu (j)ednu kravu rohatú a na tej krave bou aj zvoňec a pohátki je koňiec*“ (J. Markuš).

Povešti sa začínajú hneď fabulou a skončia sa buď pochybnosťou o pravdivosti podania, alebo priamo potvrdením, že ide o skutočnosť:

„No, či bolo praua, či nebolo praua, to moja mamuška mne rosprávaľi veľa ráz“ (K. Hrušková).

„Nuž, či bolo praua, neviďela som, ale počúť som počula. Voľakedy sa to šakovuo stávalo“ (K. Hrušková).

„To je praua, žeby ste vedeli, že to praua“ (K. Hrušková).

Je pozoruhodné, že anachronizmy zatiaľ vôbec neprenikli do prozaických podaní, ale zato štýl oproti domácim rozprávkam je neobyčajne ochudobnený o oruamentálnosť. Len zriedkavo sa možno stretnúť s pekným zvratom v texte, ako napr. „Kým ňebou deň biely“, „edna obročná kapselka dukátou“, „majú robotnú ruku“ ap. Zato však jazyk je plne hovorový a bohato oplýva dialektizmami, napr. *prvuoska*, *devojná dliouka*, *herouke*, *kvoka*, *gecela*, *bobony*, *bičiašteky*, *štverno*, *najaki* atď.

Dosiaľ som sa sústreďovala zväčša na textovú, žánrovú a sujetovú stránku rozprávok bulharských Slovákov, ale tento pohľad treba doplniť ešte životom prozaickej tradície, hoci niektoré črty nám už vyplynuli z predchádzajúcich konštatovaní. Teraz mám na mysli predovšetkým rozprávačské príležitosti, kde dochádzalo k priamemu kontaktu rozprávkára so svojimi poslucháčmi a vlastne aj k regenerácii rozprávok. Boli to predovšetkým večerné alebo sviatočné posedenia v kruhu rodiny alebo v prítomnosti susedov a priadky. Pri iných príležitostiach, ako boli pá-

račky, mejačky, búchačky ap. našla väčšie uplatnenie ľudová pieseň.¹⁴

A ešte niekoľko slov o nositeľoch prozaickej tradície. Pri svojich výskumoch som sa stretla celkove s 20 informátormi. O celkovej vekovej hranici a ich počte vždy v rámci jedného desaťročia ukazuje nasledovný prehľad:

1 informátor vo veku od 1—10 rokov, 1 od 20—30, 2 od 30—40, 3 od 40—50, 3 od 50—60, 4 od 60—70, 5 od 70—80 a 1 od 80—90 rokov.

Z celkového počtu 20 informátorov bolo 12 žien a 8 mužov.

Medzi pozoruhodných rozprávkárov — hlavne z hľadiska počtu prozaických podaní a zaujímavého prednesu — patrí zo staršej generácie predovšetkým Jozef Markuš a Katarína Hrušková. Aj keď ich texty, zaznamenané na papier, majú mnoho prerieknutí, zbytočných hromadení slov, ktoré neraz v celkovom kontexte pôsobia rušivo, ich celkový prednes v kontakte s poslucháčmi je neobyčajne pútavý a emocionálny.

Týmto príspevkom robím len prvý krok k oznámeniu sa s prozaickou tradíciou bulharských Slovákov a k jej vedeckému zhodnoteniu. Moje tri prieskumy — dva v Bulharsku a jeden u slovenských reemigrantov — boli iste užitočné. Spracovaním výsledkov aj v tejto oblasti možno sa priblížiť k poznaniu národných črt slovenskej ľudovej kultúry a ich internacionálnych zväzkov. Bude však potrebné vo výskume pokračovať hlavne kvôli spresneniu doterajších pozorovaní a vyvarovať sa tak nebezpečných apriorizmov o charaktere tradície bulharských Slovákov, ktoré sa po krátkych návštevách chtiac-nechtiac vnučujú.

О СОВРЕМЕННОМ СОСТОЯНИИ ПРОЗАИЧЕСКОГО ФОЛЬКЛОРА СЛОВАКОВ В БОЛГАРИИ

Резюме

Изучение национальных меньшинств заграницей является постоянно актуальной темой этнографических исследований, поскольку на основе материала, полученного от населения, живущего в иной этнической среде, можно определить:

1. более старые, архаичные стадии народной культуры, которая в изменившихся условиях на территории иного этнического комплекса сохранила более оригинальную форму;

2. относительное саморазвитие народной культуры, проходившее независимо от развития на прежней родине и от развития в инациональной среде;

3. интерэтнические отношения, а именно в том, что касается контактов с прежней родиной, а также и в том, что касается инациональной среды.

Эти три слоя в народной культуре можно отметить и при изучении народной культуры словаков, живущих в Болгарии.

В связи с данной проблематикой автор провела три обследования (в 1963 г. и в 1970 г. в области Плевен в Болгарии, а в 1970 г. в области юго-восточной Моравии, куда некоторые словаки из Болгарии переселились после второй мировой войны). В процессе этих исследований она главное внимание уделяла народной прозе, но изучала ее в качестве интегральной составной части жизни болгарских словаков, т. е., с одной стороны, принимала во внимание моменты экологические, а с другой стороны, пыталась связать ее в контексте с другими сторонами народной культуры.

В следующей части статьи автор определяет, какие черты прижились в новой среде и среди несловацкого населения, а какие переняли словаки от своих инонациональных соседей. Исследование показало, что обмен культурными ценностями в духовной сфере обоюдный и что наверняка, в этом немалую роль играли хозяйственно-социальные моменты. Исследования в юго-восточной Моравии, далее, показали, что народная песня является и до сего дня наиболее сильным элементом традиции болгарских словаков, поскольку при сравнении песенного репертуара с репертуаром сегодняшним лишь в виде исключения не удалось охватить некоторую песню.

С точки зрения прозаического фольклора при исследовании болгарских словаков автор методически получила возможность провести «этнографический эксперимент» в оригинальных естественных условиях. Она не только в процессе двух обследований посетила те же самые объекты,

тех же самых информаторов, но попыталась проследить рассказ главным образом в генетической взаимосвязи у нескольких живущих поколений. На основе полученного таким образом материала она могла сравнить, как изменялись соответствующие сюжеты, или же оставались неизменными не только у тех же самых людей, но и в последующих поколениях.

Следующая часть статьи приносит образцы рассказа из повторного обследования прямого и непрямого в синоптической форме, на основании чего можно получить наглядное представление об изменениях, возникших в рассказе в течение нескольких лет.

Из общего жанрового обзора автор сделала вывод, что сказка в более узком смысле у словаков в Болгарии представлена более слабо, чем, например, повесть, причину чего она видит в том, что она перестала быть актуальной в новой среде, или же что ее с собой на новую родину вообще не принесли. Последующий обзор сюжетного многообразия и интернационального характера показывает, что сюжеты, которые зафиксировались в традициях болгарских словаков, являются преимущественно международными, и только в области шуточных рассказов, анекдотов и повестей можно встретиться с сюжетами, которые или же мало известны, или приспособлены к местным условиям.

Заключительная часть статьи приносит несколько замечаний о стиле рассказа, где не заметны четкие отклонения от обычаев повествования в словесной традиции на отечественной территории, о том, по каким случаям ведутся рассказы и о носителях прозаической традиции.

DER GEGENWÄRTIGE ZUSTAND DER PROSAFOLKLORE BEI DEN SLOWAKEN IN BULGARIEN

Zusammenfassung

Die Erforschung der Volkskultur nationaler Minderheiten im Ausland ist ein stets aktuelles Thema der Ethnographie, denn anhand des Materials, das bei einer Bevölkerung gewonnen wurde, die in einer fremdethnischen Umwelt lebt, kann man folgende Fragen untersuchen:

1. das ältere, archaischere Stadium der betreffenden Volkskultur, das sich unter den veränderten Bedingungen und auf dem Gebiet eines ande-

ren Ethnikums meist in seiner urtümlichen Gestalt erhalten hat,

2. die relative Eigenentwicklung der betreffenden Volkskultur, die unabhängig von der Entwicklung dieser Kultur in ihrer alten Heimat und unberührt von der Entwicklung der fremden Umwelt verläuft,

3. die interethnischen Beziehungen der betref-

fenden Volkskultur, und zwar sowohl ihre Kontakte mit der ursprünglichen Heimat, als auch ihre Relationen zur andersnationalen Umwelt.

Diese drei Problemkreise kann man auch bei der Erforschung der Volkskultur der in Bulgarien lebenden Slowaken studieren. Im Zusammenhang mit der Erforschung dieser Problematik führte die Verfasserin drei Aktionen durch: in den Jahren 1963 und 1970 forschte sie im Gebiet von Pleven in Bulgarien und im Jahre 1970 in Südostmähren, weil nach dem zweiten Weltkrieg manche Slowaken aus Bulgarien in dieses Gebiet umgesiedelt waren. Bei ihren Untersuchungen orientierte sie sich hauptsächlich auf die Volkspoesa, doch studierte sie diese Werke der Volkskultur als integralen Bestandteil des Lebens der bulgarischen Slowaken, d. h. sie beachtete einerseits ökologische Momente und war andererseits bemüht, die Volkspoesa im Kontext mit anderen Äußerungen der Volkskultur festzuhalten.

Im folgenden Teil ihres Beitrags beschreibt die Verfasserin, welche Züge der slowakischen Volkskultur in der neuen Umwelt auch bei nichtslowakischen Bewohnern heimisch wurden und welche Elemente wiederum die Slowaken von ihren andersnationalen Nachbarn annahmen.

Aus den Ergebnissen der genannten drei Forschungsaktionen geht hervor, daß der Austausch kultureller Werte auf geistigem Gebiet beiderseitig stattfand und daß wirtschaftlichsoziale Momente dabei gewiß keine geringe Rolle gespielt haben. Die Untersuchungen in Südostmähren haben weiter erwiesen, daß das Volkslied bis heute die stärkste Komponente der Volkskultur der bulgarischen Slowaken geblieben ist. Beim Vergleichen ihres ursprünglichen Liederschatzes mit ihrem heutigen Repertoire fehlte nur ausnahmsweise manches Lied.

Bei der Erforschung der Prosafolklore der bulgarischen Slowaken konnte die Verfasserin ein in methodischer Hinsicht selten mögliches „ethnographisches Experiment“ durchführen. Nicht nur daß

sie auf zwei Forschungsreisen dieselben Lokaltäten besuchte und die gleichen Informatoren befragte, sondern sie trachtete auch die Erzählungen — besonders in genetischen Zusammenhängen — bei mehreren lebenden Generationen zu verfolgen. Anhand des so erarbeiteten Materials konnte sie beobachten, wie sich die betreffenden Prosastoffe nicht nur bei denselben Erzählern, sondern auch bei den folgenden Generationen verändert hatten oder unverändert geblieben waren.

Es folgen Beispiele von Erzählungen, die die Verfasserin bei ihren wiederholten direkten und indirekten Forschungen sammelte. Sie werden in synoptischer Form angeführt, so daß man sich eine unmittelbare und anschauliche Vorstellung von den Veränderungen machen kann, die sich in den Erzählungen im Laufe einiger Jahre abspielten.

Aus einer Übersicht über die Gattungen der Prosafolklore geht hervor, daß die Märchen im engeren Sinne dieses Begriffes bei den Slowaken in Bulgarien schwächer als beispielsweise die Sagen vertreten sind. Die Ursache dieser Erscheinung sieht die Verfasserin darin, daß entweder die Märchen in der neuen Umwelt ihre Aktualität verloren oder daß die slowakischen Siedler sie in ihre neue Heimat gar nicht mitgebracht hatten. Eine weitere Übersicht über die Vielgestaltigkeit der Stoffe und über ihren internationalen Charakter beweist, daß die in der Tradition der bulgarischen Slowaken verankerten Sujets vorwiegend international waren. Nur bei Schwänken, Anekdoten und Sagen kann man Stoffen begegnen, die entweder weniger bekannt waren oder speziell den örtlichen Verhältnissen im neuen Milieu angepaßt wurden.

Abschließend bringt die Verfasserin einige Anmerkungen über den Erzählstil, bei dem sie keine markanten Abweichungen vom Erzählstil der Prosatradition in der Slowakei feststellen konnte, sowie über Erzählgelegenheiten und über die Träger der Prosafolklore bei den bulgarischen Slowaken.

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Словацкой Академии Наук
Год издания 23, 1975, № 2
Издается четыре раза в год
«ВЕДА», издательство Словацкой Академии Наук
Редакторы Д-р Боžена Филова и Павол Стано
Адрес редакции: 884 16 Братислава, Клеменсо-
ва 27

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift der Slowakischen Akademie der
Wissenschaften
Jahrgang 23, 1975, Nr. 2. Erscheint viermal im
Jahre
Herausgegeben vom VEDA, Verlag der Slowaki-
schen Akademie der Wissenschaften
Redakteure Rhd. Božena Filová und Pavol Stano
Redaktion: 884 16 Bratislava, Klemensova 27

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Slovak Academy of Sciences
Volume 23, 1975, No. 2.
Published quarterly by VEDA, the Publishing
House of the Slovak Academy of Sciences
Managing Editors PhDr. Božena Filová and Pavol
Stano
Editor: 884 16 Bratislava, Klemensova 27, Czecho-
slovakia

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Académie slovaque des sciences
Anné 23, 1975, No. 2. Paraît quatre fois par an
Editions de VEDA, maison d'édition de l'Académie
slovaque des sciences
Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et Pavol Stano
Rédaction: 884 16 Bratislava, Klemensova 27

SLOVENSKÝ NÁRODOPIS

Časopis Slovenskej akadémie vied
Ročník 23, 1975, číslo 2 — Vychádza štyri razy
do roka

Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie
vied

Hlavná redaktorka PhDr. Božena Filová
Výkonný redaktor Pavol Stano
Výtvarná redaktorka Viera Miková

Redakčná rada: Prof. dr. Rudolf Bednárík, dr.
Soňa Burlasová dr. Emília Horváthová, dr. Soňa
Kovačevičová, dr. Milan Leščák, dr. Michal Mar-
kuš, doc. dr. Ján Michálek, dr. Ján Mjartan, doc.
dr. Štefan Mruškovič, dr. Viera Nosáľová, doc.
dr. Ján Podolák, dr. Antonín Robek.

Redakcia: 884 16 Bratislava, Klemensova 27

Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného po-
vstania, n. p., Martin

Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné predplatné
Kčs 80,—

Výmer SÚTI č 8/6

Rozširuje Poštová novinová služba, objednávky
a predplatné prijíma PNS — ústredná expedícia
tlač, administrácia odbornej tlač, Gottwaldovo
nám. 48, Bratislava. Možno objednať aj na každej
pošte alebo u doručovateľa. Objednávky do za-
hraničia vybavuje PNS — ústredná expedícia
tlač, Bratislava, Gottwaldovo nám. 48/VII

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie
vied, 1975

Distributed in the Socialist countries by SLOV-
ART Ltd., Leningradská 11, Bratislava, Cze-
choslovakia. Distributed in West Germany and
West Berlin by KUBON UND SAGNER, D-
8000 München 34, Postfach 68, Bundesrepublik
Deutschland. For all other countries, distribution
rights are held by JOHN BENJAMINS, N. V.,
Periodical Trade, 54 Warmoesstraat Amsterdam,
Netherlands.